

116-001

บทบาทของมิชชันนารีในประเทศไทยตั้งแต่รัชกาลที่ ๓ ถึงรัชกาลที่ ๕ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์

THE ROLE OF THE MISSIONARIES IN THAILAND

FROM

THE REIGN OF KING RAMA III TO THE REIGN OF KING RAMA V

โดย

นางสาวสุพรรณดี กาญจนบุรีติ อ.บ., อนุ.ค.

วิทยานิพนธ์
เป็นส่วนประกอบการศึกษาตามระเบียบปรวิญญูตามหาบัณฑิต
ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
แผนกวิชาประวัติศาสตร์

พ.ศ. ๒๕๐๗

008446

i 16607797

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้นักศึกษานิติชนชั้นปีที่
เป็นส่วนประกอบการศึกษาคามระ เบียบปริญญามหาบัณฑิต

.....
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจวิทยานิพนธ์

..... ศอ. ส. บ. ก. ประธานกรรมการ

..... ส. โข. โภ. โภ. โภ. กรรมการ

..... ส. โภ. โภ. กรรมการ

..... ท. ก. ล. ร. ๑/ก. กรรมการ

ศูนย์วิจัยทรัพยากร..... กรรมการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

อาจารย์คุณคุณงามวิจัย ศาสตราจารย์ รอง ศยามานนท์

วันที่..... //..... เดือน..... สิงหาคม..... พ.ศ..... ๒๕๐๘...

บทคัดย่อ

เวลาและเหตุการณ์ที่สำคัญตอนหนึ่งในประวัติศาสตร์สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ คือเวลาและเหตุการณ์ขณะที่ประเทศชาติกำลังอยู่ในระยะหัวต่อหัว เลี้ยวที่จะก้าวไปสู่อารยธรรมแผนใหม่ การเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญดังกล่าวนี้ได้เริ่มฟักตัวขึ้นทีละเล็กทีละน้อยในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งเป็นเวลาที่มิชชันนารีอเมริกันเริ่มทยอยกันเข้ามาเผยแผ่ศาสนาพร้อมกับนำเอาวิชาการและอารยธรรมตะวันตกเข้ามาเผยแผ่แพร่หลายให้แก่คนไทยทุกชั้น

ในการค้นคว้าเรื่อง "บทบาทของมิชชันนารีในประเทศไทยตั้งแต่รัชกาลที่ ๓ ถึงรัชกาลที่ ๕" ได้มุ่งศึกษาหารายละเอียดของบทบาทของมิชชันนารีในแง่ที่เป็นผลหรือมีส่วนทำให้เกิดการเคลื่อนไหวหรือความคลี่คลายใหม่ ๆ อันเป็นหนทางนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงดังกล่าว

ผลของการค้นคว้าพอสรุปได้ดังนี้ :-

ศาสนา

(๑) ในพุทธศตวรรษที่ ๒๔ (คริสต์ศตวรรษที่ ๑๙) มีมิชชันนารี ๒ พวกใหญ่ ๆ คือ มิชชันนารีคาทอลิกฝรั่งเศสพวกหนึ่ง และมิชชันนารีอเมริกันโปรเตสแตนต์พวกหนึ่ง เป็นผู้เผยแผ่และประพันธ์ฐานคริสต์ศาสนาในประเทศไทย

(๒) การเผยแผ่คริสต์ศาสนาเป็นผลสะท้อนที่ทำให้เกิดความคลี่คลายใหม่ ๆ ไปสู่ความเจริญเป็นปึกแผ่นยิ่งขึ้นในพระพุทธศาสนาหลายประการ

๖ คานการศึกษา

(๑) มิชชันนารีอเมริกันโปรเตสแตนต์ได้เป็นผู้ริเริ่มให้
การศึกษาตามความหมายปัจจุบันแก่สามัญชนทั้งชายและหญิง เป็นครั้งแรกใน
ประเทศไทย

(๒) มิชชันนารีอเมริกันโปรเตสแตนต์ได้ร่วมมือและ
ช่วยเหลือรัฐบาลวางรากฐานงานการศึกษาแผนปัจจุบันในประเทศไทย

๖ คานการแพทย์ การสาธารณสุข

(๑) มิชชันนารีอเมริกันโปรเตสแตนต์เป็นผู้ริเริ่มนำ
ความรู้และการปฏิบัติทางการแพทย์แผนปัจจุบันเข้ามาเผยแพร่ในประเทศไทย
เป็นครั้งแรก

(๒) มิชชันนารีอเมริกันโปรเตสแตนต์ได้ร่วมมือและ
ช่วยเหลือรัฐบาลวางรากฐานการแพทย์ การสาธารณสุข และการศึกษาวิชา
แพทย์แผนปัจจุบันในประเทศไทย

ผลที่ได้รับทางออกก็คือ ประเทศไทยเป็นประเทศเคี่ยวทาง
อาเซียอาคเนย์ที่ได้ประสานประโยชน์ในคานอารยธรรมและวิชาการตะวันตกจาก
พวกมิชชันนารีไว้อย่างเต็มที่ อันเป็นหนทางนำไปสู่ความรู้ความคึกคักที่ทันสมัย
จนสามารถปรับตัวได้ทันต่อเหตุการณ์และดำรงอยู่ในเอกราชอย่างมีฐานะทัดเทียม
กับประเทศตะวันตกในทุกวิถีทาง.

.....

THE ROLE OF THE MISSIONARIES IN THAILAND
FROM
THE REIGN OF KING RAMA III TO THE REIGN OF KING RAMA V

The purposes of this thesis, submitted in partial fulfillment of the requirements for the degree of Master of Arts in Chulalongkorn University, are as follows :-

(1) to compile the activities of the Protestant and Catholic Missionaries from the reign of King Rama III to the reign of King Rama V especially those which are, in my opinion, the causes of the new movements of the country.

(2) to trace each aspect of the development of modern Thailand - religious, educational, medical - as well as international relations resulting from those activities.

(3) to show how the policy of religious toleration worked for the benefit of Thailand.

In preparing this thesis, information is collected from primary and secondary sources. Foreign sources are both published and unpublished materials, such as, books pamphlets, dissertations, reports. A good many facts are also gathered from interviews.

คำนำ

จุดประสงค์ในการเขียนวิทยานิพนธ์เรื่อง "บทบาทของมิชชันนารีในประเทศไทย ตั้งแต่รัชกาลที่ ๓ ถึง รัชกาลที่ ๕ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์" ออกเผยแพร่เพื่อศึกษางานและบทบาทต่าง ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องของการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญของประเทศ อาจกล่าวได้โดยสรุปเป็นข้อดังต่อไปนี้ :-

- (๑) ยังไม่มีผู้ใดได้ทำการรวบรวมเรื่องราวของมิชชันนารีทั้งคาทอลิกและโปรเตสแตนต์มาก่อน
- (๒) เพื่อวิจัยงานของมิชชันนารีเฉพาะที่เป็นผลสะท้อนต่อความคลี่คลายใหม่ ๆ ของประเทศชาติ ส่วนงานอื่น ๆ ที่ไม่เป็นผลตอบสนองใดส่วนเสียของประเทศ จะไม่กล่าวไว้ในวิทยานิพนธ์เล่มนี้
- (๓) เพื่อชี้ให้เห็นถึงจุดเด่นแห่งรัฐาภิพาลนโยบายทางศาสนาขององค์พระประมุขแห่งชาติซึ่งเป็นที่นามหัตถ์จรรยแก่ชาวต่างประเทศโดยทั่ว ๆ ไป

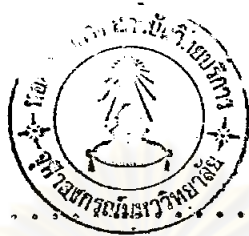
ในการเตรียมรวบรวมหลักฐานและเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อเรื่องที่เขียนนี้ ข้าพเจ้าต้องพบกับความลำบากใจที่ว่า รายละเอียดต่าง ๆ ล้วนได้จากเอกสารและหนังสือของชาวต่างประเทศเป็นส่วนใหญ่ อย่างไรก็ตามก็ไต่พยายามหาหลักฐานฝ่ายไทยไว้เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงที่สมบูรณ์ ถึงแม้จะมีน้อยไปสักหน่อยก็ตาม แหล่งวัสดุสำคัญ ๆ ที่ข้าพเจ้าได้ใช้ค้นคว้าหาหลักฐานต่าง ๆ ได้แก่หอสมุดกลางจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หอสมุดคำรุงราชานุภาพ หอสมุดศิริญาณ หอสมุดขององค์การคริสตศาสนา เช่น หอสมุดของคณะบิชอปส์ สภาคริสตจักรในประเทศไทย ฯลฯ ส่วนเอกสารรายงานต่าง ๆ ที่ยังมีได้ตีพิมพ์เผยแพร่ ข้าพเจ้าก็ได้นำมาประกอบการเขียนด้วย ทั้งนี้โดยได้รับความช่วยเหลือจาก นางเออร์มา ออสแมน (Mrs Erma Ostman)

ผู้ซึ่งได้เอื้อเฟื้อเพื่อตอบคำถามพร้อมทั้งคัดลอกข้อความจากหลักฐานที่ทรงคุณค่า
ในแหล่งวัสดุของมิชชันนารีในสหรัฐอเมริกาส่งมาให้ข้าพเจ้าเป็นครั้งคราว
นางแฮโรลด์ พี รีฟส์ (Mrs Harold P. Reeves) ได้ช่วยวิงวอน
รวบรวมเอกสารและหนังสือทั้งที่ตีพิมพ์เผยแพร่แล้วและยังมีได้เผยแพร่จาก
องค์การคริสตศาสนา พร้อมทั้งได้ช่วยอำนวยความสะดวกในการติดต่อเพื่อ
เขาไปค้นคว้าตามแหล่งวัสดุของมิชชันนารีอเมริกันแทบทุกแห่งในพระนคร
ศาสนาจารย์ โฮเรส ไรเบอร์น (Rev. Horace W. Ryburn) แห่งคณะ
เพรสไบทีเรียนและบาทหลวงวิลเลียม แห่งโบสถ์อัสสัมชัญได้ให้สัมภาษณ์
พร้อมทั้งให้คำปรึกษาและวินิจฉัยข้อเท็จจริงบางตอน ด้วยความช่วยเหลือ
ของผู้ที่กล่าวนามมาแล้ว ทำให้ข้าพเจ้าสามารถเตรียมหาหลักฐานและ
อุปกรณ์ต่าง ๆ ได้พร้อมที่จะเขียน และวางโครงเรื่องสำหรับวิทยานิพนธ์
เรื่องนี้ได้ด้วยความมั่นใจยิ่ง

ข้าพเจ้ารู้สึกซาบซึ้งในพระคุณของศาสตราจารย์ รอง ศยามานนท์
คณบดีคณะอักษรศาสตร์ ที่ได้กรุณาแนะนำในการเขียน และตรวจแก้ไข
วิทยานิพนธ์เล่มนี้อย่างละเอียดถี่ถ้วนจนจบ อาจารย์ วิลลาสวสัน นพรัตน์
และอาจารย์ ฉติมา พิทักษ์ไพรวรรณ ได้ช่วยชี้แจงแนะนำการลำดับข้อความ
ต่าง ๆ ตามกระบวนการเขียนวิทยานิพนธ์ที่ถูกต้อง ทั้งนี้ข้าพเจ้าขอขอบ
พระคุณไว้ ณ ที่นี้ด้วย อย่างไรก็ตาม เป็นที่แน่นอนว่าความขาดตกบกพร่อง
คงจะยังมีอยู่ในวิทยานิพนธ์เรื่องนี้ ซึ่งข้าพเจ้าขอนอมนับไว้แต่ผู้เดียว

.....

สารบัญ

หน้า
ก.

Résumé

คำนำ
บทคัดย่อ
บทที่

ข.
ค.

๑	การเผยแพร่คริสต์ศาสนาโรมันคาทอลิกในสมัยกรุงศรีอยุธยา.....	๑
	มิชชันนารีคาทอลิกโปรตุเกส.....	๒
	มิชชันนารีคาทอลิกฝรั่งเศส.....	๗
	การเผยแพร่คริสต์ศาสนาโรมันคาทอลิกในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์... ๑๘	
	การเผยแพร่คริสต์ศาสนาโปรเตสแตนต์ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์.... ๒๒	

บทที่

๑. คานศาสนา

๒.	ขั้นตอนกรรมทางศาสนาของพระเจ้าแผ่นดินไทยที่มีต่อมิชชันนารี	
	คาทอลิกและมิชชันนารีโปรเตสแตนต์.....	๓๖
	ขั้นตอนกรรมทางศาสนาของพระเจ้าแผ่นดินในสมัยกรุงศรีอยุธยา....	๓๗
	ขั้นตอนกรรมทางศาสนาของพระเจ้าแผ่นดินในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์..	๔๔
	ขั้นตอนกรรมทางศาสนาในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้า	
	เจ้าอยู่หัว.....	๔๕
	ขั้นตอนกรรมทางศาสนาในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้า	
	เจ้าอยู่หัว.....	๔๘
	ขั้นตอนกรรมทางศาสนาในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า	
	เจ้าอยู่หัว.....	๕๒

การเผยแพร่คริสต์ศาสนาเป็นผลสะท้อนต่อการทำนุบำรุง

พระพุทธศาสนา..... ๕๕

การทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาในราชอาณาจักรไทย

ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๓๖๗ - ๒๔๕๓..... ๖๒

บทที่

๑

๓ คานการศึกษา
ระบบการศึกษาแผนโบราณโดยสังเขป..... ๘๔

การศึกษาภาษาอังกฤษของเจ้านายและขุนนางเป็นหนทาง

นำไปสู่ความรูตามแบบตะวันตกและความคิดสมัยใหม่..... ๘๓

การขยายการศึกษาแก่สามัญชน..... ๑๐๐

การศึกษาของสามัญชนในส่วนภูมิภาค..... ๑๐๖

งานการศึกษาของมิชชันนารีคาทอลิก..... ๑๐๘

กำเนิดโรงเรียนหลวง..... ๑๑๐

การเริ่มต้นให้การศึกษาแก่สตรี..... ๑๑๕

การศึกษาสำหรับสตรีในส่วนภูมิภาค..... ๑๒๗

การเริ่มต้นการอาชีวศึกษา..... ๑๓๐

ความเจริญก้าวหน้าทางการศึกษา..... ๑๓๔

บทที่

๒ คานการแพทย์และการสาธารณสุข

๑๔ ความเป็นมาทางการแพทย์ของไทย..... ๑๔๖

การนำวิชาแพทย์แบบตะวันตกเข้าสู่ประเทศไทย..... ๑๔๘

การนำวิธีปลูกฝีป้องกันโรคพิษเป็นครั้งแรกในประเทศไทย..... ๑๕๓

การเริ่มต้นเพาะพันธุ์หนองฝีขึ้นในประเทศไทย..... ๑๕๔

การนำวิธีผ่าตัดแผนปัจจุบันเข้าสู่ประเทศไทย..... ๑๕๗

การนำวิธีทางสาธารณสุขป้องกันโรคระบาด..... ๑๕๘

	การเริ่มการแพทย์ - การสาธารณสุขแบบตะวันตก.....	๑๖๔
	กำเนิดโรงพยาบาลศิริราช.....	๑๖๖
	กำเนิดการปกครองแบบปัจจุบัน.....	๑๗๖
	กำเนิดยาตำราหลวงแบบปัจจุบัน.....	๑๘๐
	การขยายงานการแพทย์และการสาธารณสุขในส่วนภูมิภาค.....	๑๘๓
	กำเนิดโรงพยาบาลโรคเรื้อน.....	๑๘๖
บทที่	๕	
๑๕	ค่านางานราชการแผ่นดิน	
	เหตุการณ์ภายนอกโดยทั่วไประหว่าง พ.ศ. ๒๓๖๗ - ๒๔๕๓	
	โดยสังเขป.....	๑๘๓
	พระราชโองบายทางไมตรีและสนธิสัญญากับประเทศตะวันตกใน	
	แผ่นดินพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. ๒๓๖๗-	
	๒๓๙๔).....	๑๘๕
	พระราชโองบายทางไมตรีและสนธิสัญญากับประเทศตะวันตกใน	
	แผ่นดินพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. ๒๓๙๔-	
	๒๔๑๑).....	๑๘๗
	พระราชโองบายทางไมตรีและความสัมพันธ์กับประเทศตะวันตกใน	
	แผ่นดินพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว	
	(พ.ศ. ๒๔๑๑ - ๒๔๕๓).....	๒๐๑
	มิชชันนารีอเมริกันเป็นผู้อ่างรากฐานทางการทูตและสัมพันธภาพ	
	อันดีระหว่างประเทศไทยกับสหรัฐอเมริกา.....	๒๑๗

บท

สรุป

หน้า

๖	ผลงานของมิชชันนารีโปรเตสแตนต์ระหว่าง พ.ศ. ๒๓๖๗ - ๒๔๕๓ (ค.ศ. ๑๘๒๔ - ๑๙๑๐).....	๒๒๕
	สรุปงานด้านศาสนา.....	๒๓๖
	ผลสะท้อนจากการเผยแพร่คริสต์ศาสนา.....	๒๓๓
	สรุปงานด้านการศึกษา.....	๒๓๔
	สรุปงานการแพทย์ การสาธารณสุข.....	๒๓๔
	อิทธิพลของมิชชันนารีอเมริกันโปรเตสแตนต์ที่มีต่อประเทศไทย.....	๒๔๐
	บทบาทของมิชชันนารีคาทอลิกฝรั่งเศสในสมัยแห่งการล่าอาณานิคม.....	๒๔๓
	บรรณานุกรม.....	๒๕๕ - ๒๖๖

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย